

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การพัฒนาประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับความเติบโตด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนไทยหลายด้านด้วยกัน เช่น เปลี่ยนจากวิถีการผลิตทางการเกษตรกรรมเป็นหลักไปสู่การผลิตทางอุตสาหกรรม และบริการมากขึ้น ชนบทหลายแห่งได้แปรสภาพเป็นเมือง แรงงานจำนวนมากได้อพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าว จะยังคงอยู่ต่อไป ช่วงทศวรรษหน้า การเปลี่ยนในลักษณะนี้จะทวีความรุนแรงและรวดเร็วยิ่งขึ้น ผลที่เกี่ยวข้องจากความเป็นสากลของประเทศจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ทันสมัยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคสังคมสารสนเทศ อำนาจทางความรู้จะมีบทบาทนำ(วีระ บำรุงรักษ์ 2536, หน้า 10) การศึกษาจึงนับเป็นมิติสำคัญในการพัฒนาประเทศที่มีทิศทางพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้มีความสัมพันธ์กับความเจริญทางด้านวัตถุดังกล่าวข้างต้น

เมื่อพิจารณาทัศนะของบุคคลทั่วไป นักการศึกษา และข้อมูลเชิงประจักษ์อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาของไทยในปัจจุบันไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร กล่าวคือจากข้อมูล I.M.D. (Institute for Management Development) ที่ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยอยู่อันดับที่ 44 จากทั้งหมด 49 ประเทศ (เทคโนโลยีพยาพิ 2545) ระดับการศึกษาของแรงงานไทยมีเพียง 3.8 ปี ในขณะที่แรงงานฮ่องกงและเกาหลีใต้มีระดับการศึกษาเฉลี่ย 7.0 และ 8.8 ตามลำดับ (อมรวิรัช นาคทรพร, 2540, หน้า 45) ยังมีหลายประเด็นที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เช่น ความไม่เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาของประชากรทุกกลุ่มอายุที่ควรได้รับการศึกษา โดยเฉพาะประชากรที่อยู่ในภูมิภาคต่างกัน ระหว่างในเมืองกับชนบท ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการกระจายงบประมาณการศึกษาระหว่างระดับและประเภทการศึกษา รวมทั้งการกระจาย บุคลากรทางการศึกษา ปัญหาการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน ซึ่งยังไม่มี การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้แหล่งวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

แม้ว่าประเทศไทยได้รับการยอมรับว่าเป็นประเทศที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาได้ดีที่สุดในเชิงปริมาณ ประเทศหนึ่งในบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลาย แต่ในเชิงคุณภาพเป็นที่รู้กันว่าเด็กจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วฐานความรู้ไม่ดีพอ การจัดการศึกษาที่ผ่านมาก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนในเมืองที่มีการศึกษากับคนชนบทที่ห่างไกล ด้วยการศึกษาคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาคิดมักจะไม่อยู่ในท้องถิ่นของตนเอง และจะคืนกลับมาทำงานเมืองใหญ่ (เอกวิทย์ ณ ถลาง อ้างใน สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, 2535 หน้า 46) ซึ่งปวย อึ้งภากรณ์ (อ้างใน อมรวิรัช นาคทรพร, 2540, หน้า 49) เตือนว่า “เราควรจะให้การศึกษามิใช่เพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่าประเทศไทยมีคนรู้หนังสือร้อยละ 80-90 เท่านั้น แต่จะต้องให้ความรู้และวิธีเรียนรู้แก่เขาเหล่านั้น” เนื่องจากระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังมีลักษณะเป็นเฉพาะกิจ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเพียงกลไกเลือกสรรคัดคนสู่ตลาด “จ้างงาน” หรือมีลักษณะเป็นระบบการศึกษาของผู้ชนะ ทำให้จำนวนผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงสองในสามต้องหลุดออกจากระบบ โอกาสทางการศึกษาของผู้เรียนขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะหุ้มเทลงทุนตามกำลังฐานะของผู้เรียน และครอบครัวยุคใหม่เพื่อความสำเร็จทางการศึกษาแต่ละขั้นตอน ระบบการศึกษาไทยปัจจุบันจึงทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศตกอยู่ในสภาพด้อยพัฒนาและเป็นผู้แพ้ทางการศึกษา ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียแก่ฐานะตัวบุคคลแก่ครอบครัวและกำลังคนของประชาคมภาคชนบทในสวนรวม (เสน่ห์ จามริก อ้างใน สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, 2535, หน้า 47-48)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 มาตรา 10 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกัน โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพไม่เสียค่าใช้จ่าย

ในมาตรา 25 ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริม การดำเนินงานและการจัดตั้ง แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป.)

เสน่ห์ จามริก (2536, หน้า 117) ได้กล่าวถึงโอกาสทางการศึกษาโดยมองที่หน้าที่และบทบาทที่เอื้ออำนวยต่อโอกาสคือ การศึกษาจะต้องทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมมากขึ้น จะต้องทำให้ทุกคนไม่ว่าจะมาจากชนชั้นไหนมีโอกาสเท่าเทียมกัน และทำให้ระบบชนชั้นเสื่อมสลายไปในที่สุด โคลแมน (Coleman 1966 อ้างใน สิริพร ลิขิต, 2537 หน้า 10) กล่าวว่า โอกาสทางการศึกษาจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนในสังคมได้ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสสำหรับการมี

ชีวิตและอนาคตที่ดีขึ้น โดยทั่วไปโอกาสทางการศึกษาคือช่องทางและการเข้าสู่ช่องทางนั้น ๆ ของคนนั่นเอง ปัญหาที่มีอยู่ว่าใครจะมีโอกาสเข้าถึงช่องทางต่าง ๆ ได้มากกว่ากัน จากการสรุปการศึกษาแสดงให้เห็นปริมาณการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนเทศบาลทั้งหมด 11 โรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ปีการศึกษา 2542 จำนวน 426 คน จำแนกเป็นชาย 232 คน หญิง 194 คน สามารถสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนรัฐบาลได้จำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 83.80 สอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนเอกชนได้จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 14.08 เรียนต่อในโรงเรียนต่างจังหวัดได้จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.10 ออกไปประกอบอาชีพอื่น ๆ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.11 จะเห็นได้ว่านักเรียนที่จบชั้น ป.6 โอกาสทางการศึกษาต่อไม่เท่าเทียมกัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเทศบาล อำเภอเมืองเชียงใหม่ว่าขึ้นอยู่กับอะไรบ้าง และมีปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับโอกาสทางการศึกษาของเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนเทศบาลทั้ง 11 โรงเรียนในเขตเทศบาลอำเภอเมืองเชียงใหม่ เพื่อทำความเข้าใจและเป็นข้อมูลเสนอต่อผู้บริหารให้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนเทศบาลอำเภอเมืองเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนเทศบาล อำเภอเมืองเชียงใหม่

ขอบเขตในการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ โรงเรียนหรือสถานศึกษาที่นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลนครเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2542 เข้าศึกษาต่อ
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 2.1 ศึกษาโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครอำเภอเมืองเชียงใหม่
 - 2.1.1 โอกาสที่จะได้รับบริการทางการศึกษาต่อ
 - 2.1.2 โอกาสที่จะได้รับขณะอยู่ในระบบการศึกษา
 - 2.1.3 โอกาสที่จะประกอบอาชีพเมื่อจบการศึกษาการฝึกอาชีพ

2.2 ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโอกาสทางการศึกษา

2.2.1 แรงจูงใจ

2.2.2 ความพร้อม

2.2.3 ความรู้พื้นฐานทางการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

โอกาสทางการศึกษา หมายถึง ช่องทางที่นักเรียนจบการศึกษาชั้น ป.6 สามารถเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น สายสามัญทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียน สายอาชีพหรือฝึกอาชีพจากสถานประกอบการ

ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่มีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ต่อโอกาสทางการศึกษาของเด็ก เช่น แรงจูงใจ ความพร้อม ความรู้พื้นฐาน ของนักเรียนที่จบการศึกษาชั้น ป.6 ในการศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา สายสามัญ หรือสายอาชีพ และฝึกอาชีพจากสถานประกอบการ

ความคาดหวัง หมายถึง สิ่งที่นักเรียนคาดหวังจะได้รับในด้านเศรษฐกิจ ด้านอาชีพ ด้านสังคม และด้านการศึกษาจากโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่

นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่จบการศึกษาชั้น ป. 6 จากโรงเรียนเทศบาล ปีการศึกษา